

Іваськевич Дарія Орестівна

студентка 1 курсу магістратури судово-адміністративного факультету
аціонального університету «Одеська юридична академія»

ЧЕТВЕРТЕ ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ – СОМАТИЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ

Суспільство не стоїть на місці та постійно розвивається. Так, за свою історію воно зазнало чимало біологічних, соціальних та культурних трансформацій і модифікацій. З посиленням демократизації суспільства людині, її честі та гідності приділяється все більше уваги. Основоположні права на кожному етапі розвитку соціуму мали свої особливості та ґрунтувались на науково-технічних досягненнях та моральних установках індивідів, що були їм притаманні в конкретний часовий період. Таким чином, було сформовано своєрідну класифікацію прав людини в залежності від її історичного розвитку – покоління прав людини.

Донедавна виокремлювали три основних покоління прав людини, до яких відносились традиційні громадянські та політичні права; права людини на свободу та невтручання держави у її приватне життя; право на мир, на здоров'я та безпечне життя, а також право людини на соціальне, економічне, політичне й культурне самовизначення та розвиток.

Проте, під впливом стрімкого розвитку науки, зокрема кібернетики, генної інженерії, медицини, а також невпинного процесу інформатизації та гуманізації сьогодні також слід звернути увагу на формування новітнього, четвертого покоління прав людини. [1, с. 57-61]

Група вчених, серед яких Н. Б. Мушак [2, с. 298-302] та М. А. Лаврік [3, с. 16-26], визначає четверте покоління прав людини як сукупність соматичних прав особи. В грецькій мові слово *soma* означає тіло. Відповідно, новітні права людини є виключно особистісними й пов'язані з її тілом, повагою до нього та до рішень людини стосовно свого тіла. Свідченням такого сприйняття четвертого покоління прав людини є те, що до нього, в першу чергу, відносяться зміна статі хірургічним шляхом, трансплантація органів, клонування, право на евтаназію, право на створення сім'ї вільної від дітей (*childfree*) та право на одностатеві шлюби.

Питання зміни статі й досі з обережністю сприймається не тільки на вітчизняному просторі, але й в інших сучасних державах. З одного боку, право особи на зміну статі є приватним правом і забезпечується невтручанням держави в особисте життя людини. Проте, в законодавстві, зокрема й в конституційних актах більшості країн, це питання прямо не вирішене. У цьому випадку діє принцип непрямого дозволу.

Відповідного однозначного законодавства також ще немає на теренах Європейського Союзу [4, с. 83-87]. Найбільш лояльним у цьому плані виявилось законодавство Пакистану, у якому прямо вказано на те, що транссексуали є особами третьої статі й також наділені відповідними правами, які захищаються державою.

Слід зауважити, що зміна статі насправді є дуже складним процесом, який обумовлюється сукупністю низки психологічних та фізіологічних факторів, та аж ніяк не примхою конкретної особи. Хірургічне втручання у таких випадках неодмінно здійснюється лише за підтвердженням медичного висновку й є просто необхідним для повноцінного функціонування й життя людини.

З іншого боку, транссексуали навіть у найбільш сучасному та прогресивному суспільстві часто зазнають морального осуду та відчують на собі різноманітні прояви дискримінації. Через відсутність чіткого закріплення прав осіб, що змінили стать, постає багато спірних питань стосовно ідентифікації особи, її соціального забезпечення та соціального статусу загалом. Зустрічається чимало випадків недопущення транссексуалів до зайняття окремих посад й проблеми на шляху кар'єрного росту, не говорячи вже про цькування з боку оточення. Відповідне відношення до прав людини-транссексуала водночас порушує її право на приватне життя, на самовизначення, право на повагу до її честі та гідності, про які, зокрема зазначено в Розділі 2 Конституції України [5] і зазіхає на свободу волевиявлення людини.

Неоднозначною є й позиція України щодо висвітлення права осіб на одностатеві шлюби. З одного боку, з-поміж держав колишніх членів СРСР саме в Україні законодавець вперше відступився від дискримінації осіб з нетрадиційною сексуальною орієнтацією, адже 12 грудня 1991 року одним з перших рішень незалежної України було відмінити кримінальне переслідування за одностатеві сексуальні стосунки. Проте, наприклад, у Сімейному Кодексі міститься положення, що визначає шлюб як «добровільний сімейний союз між чоловіком та жінкою» й має дискримінаційний характер [6]. У світовій практиці законодавче закріплення права осіб вступати в одностатеві шлюби міститься в нормативній базі 11 прогресивних держав.

Суспільство, зокрема й українське, ще не готове сприйняти законодавче закріплення права на одностатевий шлюб з огляду на особливості менталітету, морального й релігійного сприйняття поняття шлюбу.

Послідовники руху *childfree*, хоч не зазнають дискримінації у сучасних державах, проте піддаються осуду та психологічному тиску на пострадянських просторах. Зокрема, в таких сім'ях від схожого відношення страждають жінки. Особливістю менталітету слов'янських народів є те, що сім'я без дітей вважається просто неповноцінною. Існує також певний стереотип щодо ролі жінки у суспільстві, через який вона сприймається в першу чергу як матір та не виконавши

функцію продовження роду і, тим паче, свідомо від цього відмовившись, також вважається неповноцінною. Проте, у сучасному світі таке право є більш ніж моральним та зваженим, адже прогресивні люди починають підходити до питання народження дітей свідомо й критично.

Постмодерністське покоління зростало в атмосфері науково-технічного прогресу, підйому економіки та трансформації застарілого морального устрою. Але, окрім надбань науки і техніки, вони спостерігали й техногенні катастрофи, природні катаклізми, були у вирі подій під час економічної кризи й відчули на собі вплив забруднення навколишнього середовища. Тому, право бути childfree у сучасному суспільстві можна вважати цілком логічним і моральним. Відмова від дітей це краще рішення, якщо сім'я усвідомлює, що певні матеріальні чи психологічні умови не дадуть змоги виховати дитину повноцінним членом суспільства.

Проте, четверте покоління прав людини не обмежується лише рамками соматичних прав людини. З розвитком прогресивних інноваційних технологій сформувалась також особлива категорія прав людини, що відображається у її вільному доступі до інформації та у можливості існування віртуальної реальності людини, де вона є абсолютно вільною і не може зазнавати втручань з боку державної влади. Цю категорію прав також характеризують як «віртуальні права людини».

Питання конституційності четвертого покоління прав людини є досить актуальним в сьогодишніх реаліях. Зокрема, відповідно до ст. 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [5].

Четверте покоління прав людини покликане закріпити самотутній та незалежний статус кожної особи та можливість жити повноцінним життям, без втручання держави й тиску соціуму і при цьому бути собою.

Метою Конституції та законодавства сучасних прогресивних держав, зокрема й України, є встановлення та закріплення гармонії, при якій будь-яка дискримінація осіб за фізіологічними, релігійними, ідеологічними, чи політичними ознаками буде усунена, а будь-яка особа зможе відчувати себе вільною та жити повноцінним життям у всіх його проявах, не порушуючи прав та свобод інших осіб.

Список використаних джерел

1. Шибаніц Д.М. Сучасна проблематика теорії «поколінь прав людини» в умовах європейської міждержавної інтеграції / Д. М. Шибаніц // Науковий

- вісник Ужгородського національного університету. – Серія Право. – 2015. – Вип. 31. – Т. 1. – С. 57-61.
2. Мушак Н.Б. Концептуальні підходи до класифікації прав людини в умовах глобалізаційних процесів / Н.Б. Мушак // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 2. – С. 298-302.
 3. Лаврик М.А. К теории соматических прав человека / М.А. Лаврик // Сибирский юридический вестник. – 2005. – № 3. – С. 16-26.
 4. Бреус С.М. Міжнародно-правові стандарти і зарубіжний досвід у сфері гендерної ідентичності / С.М. Бреус // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 3. – С. 83-87.
 5. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254к/96-вр>.
 6. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

Ключові слова: соматичні права, права сексуальних меншин, вільні від дітей сім'ї, childfree, дискримінація.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Салей М. І.

Льчук Дар'я Олександрівна

студентка 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ – УКРАЇНИ

Питання взаємодії громадянського суспільства та сучасної держави являється досить актуальним в сучасних умовах європейської інтеграції України. Не дивлячись на велику кількість праць, присвячених даній проблемі, механізм взаємодії держави і громадянського суспільства на сьогодні вивчено не достатньо і потребує подальшого розвитку. Основним питанням залишається визначення пріоритетності громадянського суспільства над державою. Генеза взаємодії громадянського суспільства та держави знайшла своє відображення в працях як античних науковців (Т. Гоббс, Г. Гегель, І. Кант, Дж. Локк), так і сучасних (К. Бондар, Ю. Малинка, Г. Косов, М. Бойчук, М. Новіков).

У сучасній політичній науці сформувався три підходи щодо співвідношення громадянського суспільства і держави:

Перший тип – взаємодія держави і громадянського суспільства, де держава є провідною і контролює суспільство. Другий тип – провідною є громадянське суспільство, а держава виконує підпорядковану роль. Цицерон, наприклад, підкреслював, що «надбанням громадянської